

מבחן מסכם – רמה בסיסית • לשון כיתה י' – מחווון

משך הבחינה: שעתיים וחצי • סך הכול 100 נקודות. המבחן בנוי במתכונת בחינת הבגרות «עברית: הבנה, הבעה ולשון» (שאלון 11281). יש לענות על כל השאלות. קראו את שני המאמרים בעיון לפני שתתחילו לענות; מספרי השורות מופיעים בשוליים. בשאלות הפתוחות ענו במשפטים שלמים ובמילים שלכם. מותר להשתמש במילון עברי-עברי.

טבלת ניקוד		
חלק	ניקוד מרבי	ניקוד שהתקבל
חלק א: הבנה והבעה	50	
חלק ב: שם המספר ואותיות השימוש	10	
חלק ג: תחביר	20	
חלק ד: מערכת הצורות	20	
סה"כ	100	

חלק א: הבנה והבעה (50 נק')

- קראו את מאמר 1. מהי הטענה המרכזית של הכותב? בשורות 24-29 מוצג נימוק לטענה זו – הציגו אותו במילים שלכם. (4 נק')

תשובה אפשרית: טענה: הקריאה המעמיקה נשחקת בעידן המסכים, ומערכת החינוך חייבת לטפח אותה במכוון (2). נימוק מפסקה 4: הקריאה המעמיקה היא דרך לחשוב – היא מאפשרת לבחון טיעונים ולהבחין בין עובדה לדעה, ולכן היא כלי הגנה של אזרח בחברה דמוקרטית (2). מחווון: טענה בלי החלק על מערכת החינוך – 1 נק'; העתקה מילולית של הנימוק בלי ניסוח עצמי – 1 נק'.

2 מבנה הטיעון במאמר 1: השלימו את הטבלה. כתבו בכל תא משפט אחד במילים שלכם. (6)

(נק')

התוכן	היכן בטקסט	רכיב הטיעון
הקריאה המעמיקה נשחקת, ומערכת החינוך צריכה לטפח אותה	בשורות 1-6	טענה
המוח מסתגל לקריאה מרפרפת; קוראי מסך הבינו פחות את הקשרי הסיבה והתוצאה	בשורות 13-23	נימוק ראשון - ממצאי מחקר
הדור הצעיר פשוט קורא אחרת, וכל דור מתלונן על הבא אחריו	בשורות 30-35	טענת נגד (עמדה שהכותב מציג)
ההשוואה לדפוס אינה מדויקת: הדפוס עודד קריאה ארוכה, המסך מעודד קריאה מקוטעת	בשורות 30-35	הפרכה של טענת הנגד
אין לוותר על המסכים; גם על מסך אפשר לקרוא לעומק	בשורות 45-48	הסתייגות
שיעור שבועי לקריאה שקטה, סימון טענות ונימוקים, סיכום ושאלה לכותב	בשורות 36-44	המלצה מעשית

3 קשרים לוגיים: לכל מילת קישור מן המאמר כתבו את הקשר הלוגי שהיא מבטאת, והציעו

מילת קישור אחרת המבטאת אותו קשר. (5 נק')

מילת הקישור	היכן בטקסט	הקשר הלוגי	מילת קישור חלופית
שכן	בשורות 7-12	סיבה	כי / משום ש
אולם	בשורות 13-23	ניגוד	אבל / ואילו
אפוא	בשורות 24-29	מסקנה	לכן / לפיכך
ואף על פי כן	בשורות 30-35	ויתור	למרות זאת / אף על פי ש
בתנאי ש	בשורות 45-48	תנאי	אם / רק אם

4 משמעות בהקשר: התאימו כל מילה או צירוף מן המאמר למשמעותם בהקשר. (4 נק')

טור א

טור ב

1. נשחקת (בשורות 1-6)

1 נחלשת בהדרגה

2. מרפרפת (בשורות 7-12)

2 מהירה ושטחית

3. מותרות (בשורות 24-29)

4 מתוך כוונה ותכנון

4. במכוון (בשורות 1-6)

3 דבר שאינו הכרחי

5 בשורות 49-51 משווה הכותב את הקריאה המעמיקה לשריר. הסבירו את השוואה (מה המשותף לשניהם), וכתבו מה תפקידה של השוואה זו בסיום המאמר. (4 נק')

תשובה אפשרית: המשותף: שניהם מתחזקים באימון מתמשך ונחלשים כשאין משתמשים בהם (2). תפקיד: לחזק את הטענה ואת ההמלצה - אם הקריאה המעמיקה תלויה באימון, יש לאמן אותה בבית הספר; ההשוואה מוחשית וקל לזכור אותה, ולכן היא סוגרת את המאמר בצורה משכנעת (2).

6 השוו בין שני המאמרים: כתבו נקודה אחת שבה הכותבים מסכימים ונקודה אחת שבה הם חלוקים. בססו כל נקודה על שני המאמרים (בשורות 45-48, בשורות 20-24). (5 נק')

תשובה אפשרית: הסכמה (2): שניהם מכירים בכך שיש הסחות דעת וקריאה מקוטעת, ושניהם אינם רוצים לוותר על המסכים - הפתרון הוא ללמד שימוש נכון. מחלוקת (3): כותב מאמר 1 רואה במסך גורם שמעודד קריאה מרפרפת ושוחק את ההבנה העמוקה, ולכן דורש זמן מוגדר לקריאה רציפה; כותב מאמר 2 רואה במסך הזדמנות - הוא מגדיל את היקף הקריאה והכתיבה ומסייע לקוראים מתקשים. מחוון: נקודה בלי ביסוס משני המאמרים - מחצית הניקוד.

7 מטלת כתיבה - סקירה (150-200 מילים): עיתון בית הספר מכין גיליון בנושא «קריאה בעידן המסכים». כתבו סקירה על פי שני המאמרים. בסקירה: הציגו את הבעיה; הציגו את שתי העמדות ואת הנימוקים העיקריים לכל אחת; כתבו פתיחה וסיום; כתבו כותרת. אין להעתיק משפטים מן המאמרים ואין להביע עמדה אישית. (22 נק')

תשובה אפשרית: מחוון (22 נק'): תוכן 10 - הצגת הבעיה (2); עמדת מאמר 1 ושני נימוקים (3); עמדת מאמר 2 ושני נימוקים (3); ציון נקודת ההסכמה או ההבדל המרכזי (2). מבנה 6 - כותרת מתאימה (1); פתיחה (1); מעבר ברור בין העמדות במילות קישור כמו «לעומת זאת», «ואילו» (2); סיום (1); אורך 150-200 מילים (1). לשון 6 - ניסוח עצמי ללא העתקה (2); משלב רשמי וגוף שלישי, בלי עמדה אישית (2); כתיב, התאם ופיסוק (2). דוגמת פתיחה: «בשנים האחרונות רוב הטקסטים שבני נוער קוראים מוצגים על מסך, והשאלה מה עושה הדבר ליכולת הקריאה מעסיקה מחנכים וחוקרים...».

חלק ב: שם המספר ואותיות השימוש (10 נק')

1 שם המספר: כתבו במילים את המספר שבסוגריים, בצורה התקינה (שימו לב למין שם העצם ולצורת הנפרד או הנסמך). (6 נק')

א. במחקר השתתפו **שתיים-עשרה** (12) תלמידות מכיתות י'.

ב. הספר שקראנו מחולק ל-**עשרים ואחד** (21) פרקים.

ג. הניסוי נמשך **שלוש** (3) שנים.

ד. בספריית בית הספר נוספו **שמונה** (8) ספרים חדשים.

ה. **שתי** (2) הקבוצות קראו את אותו הסיפור.

ו. החוקרים בדקו את **שלושת** (3) הניסויים מחדש.

2 אותיות השימוש: כתבו כל צירוף עם ו' החיבור המנוקדת כראוי, ונמקו לפי הכלל. (4 נק')

א. קריאה + ו + קתיבה ← **קריאה וקתיבה** - לפני שווא ו' החיבור מנוקדת בשורוק (והדגש בכ' נעלם)

ב. ספרים + ו + מאמרים ← **ספרים ומאמרים** - לפני האותיות בומ"ף ו' החיבור מנוקדת בשורוק

ג. מורים + ו + ילדים ← **מורים וילדים** - לפני ן בשווא: ו' בחיריק והי' נחה

ד. מורים + ו + אנשים ← **מורים ואנשים** - לפני חטף ו' החיבור מקבלת את התנועה המתאימה
לחטף: חטף פתח ← ן

חלק ג: תחביר (20 נק')

1 ציינו את התפקיד התחבירי של הצירוף המודגש במירכאות ״ בכל משפט (נושא, נשוא, מושא ישיר, מושא עקיף, לוואי, תמורה, תיאור - כתבו את סוג התיאור). (10 נק')

א. "הקורא המעמיק" עוצר, חוזר אחורה ומשווה בין רעיונות. ← **נושא**

ב. המוח מסתגל "לסביבת הקריאה". ← **מושא עקיף**

ג. "בעידן המסכים" הקריאה המעמיקה נשחקת. ← **תיאור זמן**

ד. הקריאה המעמיקה היא "כלי הגנה". ← **נשוא (שמני; "היא" - אוגד)**

ה. בית הספר הוא מקום "שקט". ← **לוואי**

ו. בני הנוער קוראים "יותר מילים" מאי פעם. ← **מושא ישיר**

ז. התלמידים, "קוראים צעירים", לומדים לסכם פסקה. ← **תמורה**

ח. "כדי לטפח קריאה מעמיקה" המורים מקדישים שיעור שלם. ← **תיאור תכלית**

ט. הטקסטים קצרים, רבים "ומגוונים". ← **נשוא - חלק כולל (שלושה נשואים כוללים)**

י. "בשל ההתראות" הקורא אינו מצליח להתרכז. ← **תיאור סיבה**

2 קבעו את סוג המשפט: פשוט, מורכב או מאוחד. במשפט מורכב - העתיקו את הפסוקית וכתבו את תפקידה התחבירי; במשפט מאוחד - כתבו את הקשר הלוגי בין האיברים. (10 נק')

א. מורים שניסו שיטות כאלה מדווחים על הצלחה. ← **מורכב - "שניסו שיטות כאלה": פסוקית לוואי (ל"מורים")**

ב. החוקרים הסיקו כי קריאה על מסך עלולה לפגוע בהבנה. ← **מורכב - "כי קריאה על מסך עלולה לפגוע בהבנה": פסוקית מושא**

ג. כאשר אנו קוראים טיעון ארוך, אנו נדרשים לזכור את טענת הכותב. ← **מורכב - "כאשר אנו קוראים טיעון ארוך": פסוקית תיאור זמן**

ד. הטקסטים קצרים, אך הם רבים ומגוונים. ← **מאוחד - קשר של ניגוד**

ה. מי שקורא בעיקר טקסטים קצרים מתרגל לדלג. ← **מורכב - "מי שקורא בעיקר טקסטים קצרים": פסוקית נושא**

חלק ד: מערכת הצורות (20 נק')

1 כתבו את השורש, הבניין והגזרה של כל פועל מן המאמר. (10 נק')

הפועל	שורש	בניין	גזרה
נשחקת	ש-ח-ק	נפעל	שלמים
מסתגל	ס-ג-ל	התפעל	שלמים (שיכול: ס לפני ת)
הסיקו	נ-ס-ק	הפעיל	חסרי פ"נ
להקצות	ק-צ-ה	הפעיל	נחי ל"י
המוצגת	י-צ-ג	הופעל	חסרי פ"יצ (פ"י)

2 מיינו את המילים לפי דרך התצורה שלהן. (5 נק')

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי	הלחם	ראשי תיבות
מחשבה, מסמך	עיתונאי, ספרון	קולנוע, רמזור	דו"ח, צה"ל

3 כתבו את שם הפעולה של כל פועל, וכתבו בסוגריים את המשקל. (5 נק')

א. הסתגל ← הסתגלות (התקטלות)

ב. הקצה ← הקצאה (הקטלה)

ג. טפח ← טפוח (קטול)

ד. הבחין ← הבחנה (הקטלה)

ה. נשחק ← השחקות (הקטלות)